

LITURGINIO VARGONAVIMO PAMOKĖLĖS (2)

(V.Pinkevičius)

Pirmoje liturginio vargonavimo pamokėlėje susipažinome su vargonų griežykla, apžvelgėme muzikos teorijos pagrindus, davėme patarimų kaip praktikuotis, sužinojome, kokie turi būti rankų judesiai, išmokome paspausti ir atleisti klavišą. Toje pamokėlėje taip pat pradėjome groti legato pratimus ir giesmes 1-5 pirštams. Antroje pamokėlėje pradėsime groti pedalais, tęsime legato pratimus ir išmoksime 3 giesmes manualais. Malonaus vargonavimo!

GROJIMAS PEDALAIS

Batai

Vargonavimui yra reikalingi specialūs batai, kuriuos reikia atidėti tik šiam tikslui. Jokiu būdu negalima jų devėti gatvėje, nes susikaupęs purvas gali užteršti vargonų mechaniką arba elektros kontaktus, kurie būna kai kuriuose vargonuose. Vargonams labiausiai tinka šokėjų batai arba juos galima užsisakyti iš specializuotų firmų, gaminančių batus vargonavimui. Svarbiausia, kad batai atitiktų šiuos reikalavimus:

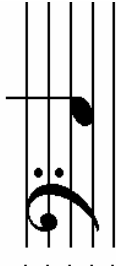
1. Batai turėtų nesmukinėti. Vyriški batai turėtų turėti raištelius, o moteriški - dirželius.
2. Batai turi būti gana siauri, bet patogūs.
3. Tam, kad lengviau slystų pedalais, ir kulnas, ir priekis turi būti odiniai.
4. Padas turi būti plonas, kad galima būtų „jausti“ pedalus.
5. Kulnas - 1,5-2 cm

Pedalizacijos ženklai

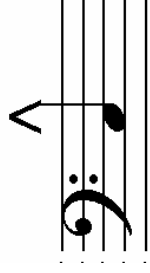
Dažniausiai sutinkamos modernios vargonų repertuaro redakcijos naudoja trijų penklinių sistemą, iš kurių dvi viršutinės tenka manualinėms, o apatinė - pedalinei partijai, kurioje natos užrašomos boso rakte. Ankstesniais laikais (iki XIX a. pradžios), pedalų partijai atskira penklinė būdavo dažniausiai skiriama tik trio faktūros ir ypač polifoniškuose kūrinuose, kur balsai būdavo labai savarankiški. O paprastai vargonų muzika būdavo užrašoma dvejose penklinėse. Tokiais atvejais pedalų partija dažnai būdavo žymima ženklais „Pedal“ , „Ped.“ ar tiesiog „P“ . Neretai šių ženklų iš

viso nebūdavo, todėl vargonininkas pats turėdavo nuspręsti, ar balsų apimtis bei apatinio balso prigimtis reikalavo pedalinio grojimo.

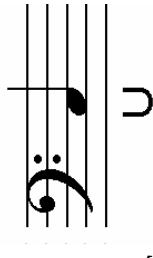
Istorijos bėgyje, įvairiausi simboliai būdavo naudojami pedalizacijai žymėti. Dažniausiai sutinkami simboliai būdavo šie:



Kairės priekis



Dešinės priekis



Kairės kulnas



Dešinės kulnas

Šių simbolių laikysimės ir šiose pamokose.

Prieš pradėdami praktikuotis sekancius pratimus pakartokite pirmoje pamokoje pateiktus patarimus skyrelyje **Kaip praktikuotis**.

Sėdėjimas

Pakartokite pirmoje pamokoje pateiktas sėdėjimo ant suolo taisykles, kurių esmė yra ši:

1. Atsisėsti pedalo centre.
2. Kai kojos negroja, ir kulnas, ir priekis turėtų ilsėtis ant pedalo.
3. Ištiestomis kojomis, kojų pirštai turėtų laisvai tabaluoti prie juodų klavišų pradžios.

Kojų ir pėdų padėtis

Keliai ir kulnai turi visada būti suglausti. Jeigu grojama plačius intervalus, reikia nors kelius stengtis laikyti kartu. Visais atvejais grojama vidine pėdų puse – **didžiuoju pirštu**. Pedalų pratimų ir solo pasažų atlikimo metu, rankoms reikia leisti ilsėtis ant kelių. Niekada negalima įveržti nei kojų, nei rankų! Dažnai pasitikrinkite, ar jos yra laisvos.

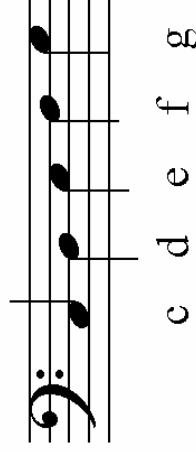
Klavišų paspaudimas ir atleidimas

Pagrindiniai geros pedalinės technikos principai yra tokie patys, kaip ir manualinės technikos. Grojant pateiktus pratimus, skirtus susipažinti su pėdos ir čiurnos judesiais, atkreipkite dėmesį į šiuos dalykus:

1. Norint paspausti pedalą, reikia naudoti čiurnos judesį, o ne visą koją. Visa koja lieka rami ir neįveržta.
2. Judinant pėdą aukštyn-žemyn, čiurna yra kaip sverto atramos taškas. Neįveržti čiurnos.
3. Pėdos judesiai turi būti ekonomiški: paspaudžiant klavišą jaučiama maža įtampa, kuri iš karto dingsta atleidus pedalą. Tačiau pėda nuo pedalo turi neatsikelti, t.y. VISADA turi išlikti pėdos kontaktas su pedalais.
4. Grojama vidine pirštų ir kulnų dalimi, nes ir kulnai ir keliai yra suglausti.
5. Kai groja viena pėda, kita ilsisi liesdamasi su pedalais.
6. Stenkitės NEŽIURĖTI į pedalus, išskyrus patikrinti pradinę poziciją pirmuose pratimuose. Vėliau kojos pačios pripras prie pedalo.
7. Labai svarbu yra „užprogramuoti“ kojas jausti centrinį kvintos intervalą: c-g, kuris tarnauja kaip orientyras. Abiem kojomis paspaudus šiuos du klavišus ir kulnus laikant suglaustus, kulnai liesis ties nata e. Orientyras c-g yra nepaprastai svarbus, todėl pirmuosiuose pratimuose bus naudojama c-g garsų apimtis.
8. Grojant pedalo pratimus, naudokite aiškų registrą, tokį kaip principalą 8' ar 4'.

Pratimai

Šiuose pratimuose susipažinsime su boso rakto mažosios oktavos natomis (c, d, e, f ir g).



Nors šie pratimai atrodo itin paprasti ir lengvi, skirkite jiems ypatingą dėmesį, nes būtent jie suformuos pirmuosius gerus praktikavimosi įpročius. Šie įpročiai yra pozicijos radimas ir pedalo paruošimas. Jeigu į juos nekreipsite dėmesio, kažkada vėliau reikės persimokyti, o tai bus papildomas nereikalingas darbas. Turbūt dešimt kartų lengviau išugdyti naują gerą įprotį, negu ištaisyti netinkamai suformuotą seną įprotį.

1. Laikykite kelius ir kulnus VISADA suglaustus. Abi suglaustos pėdos sudarys V raidę.
2. Pasitikrinkite, ar pedalamis paspausti ir atleisti naudojate judesius iš čiurnos.

Pavyzdžiui, 3 pratime, kairė koja pagrojusi pirmo takto trečiojoje dalyje antrą natą c, ant ketvirtosios takto dalies pasislenka į naują poziciją ties d pedalu, kuri reikės paspausti trečiajame takte. Lygiai taip pat trečio takto ketvirtojoje dalyje pasislenka virš e, kuri gros penktajame takte ir taip toliau. 4 pratime, į naują poziciją turį pasislinkti dešinė koja.

Įsidėmėkite: koja pasislenka į naują poziciją ir sustoja ties reikiamu pedalu pasiruošusi jį paspausti didžiuoju pirštu – vidine pėdos puse. Negalima atkelti kojos nuo pedalo, reikia tiksliai paslinkti į reikiamą vietą, visada išlaikant kontaktą su pedalais. Atpalaiduota pėda per pauzes ilsisi ant pedalo. Įsitikinkite, kad pėda ir čiurna yra neįveržtos. Jeigu pasitaiko pakartotų natų, kurias reikia groti viena koja, žinoma, pėda lieka toje pačioje vietoje. Pedalus spausti labai tyliai, naudojant energijos tik minimaliai, tarsi **piano**.

3 ♩=60

4 ♩=60

5 ir 6 pratimuose atsiranda aštuntinės natos ir pauzės. Nepamirškite skaičiuoti aštuntinėmis, t.y. 1 ir 2 ir 3 ir 4 ir. Pirmuosiuose pratimuose išugdytas tikslumo ir kruopštumo pojūtis pravers jums ateityje, kai susidursime su sudėtingesnėmis ritminėmis figūromis.

5 $\text{♩} = 60$

6 $\text{♩} = 60$

7 ir 8 pratimuose reikia paspausti pedalus abiem kojomis iš karto. 7 pratime juda kairė koja, o dešinė tęsia ilgą natą, o 8 pratime – atvirkščiai.

7 $\text{♩} = 60$

8 $\text{♩} = 60$

9 ir 10 pratimuose susiduriame su šalia esančiais pedalais. Kadangi tokioje padėtyje abi pėdos netelpa viena šalia kitos, vieną pėdą reikia atitraukti truputį atgal nuo juodų klavišų. ĮSIDĖMĖKITE: Jeigu grojame kairiojoje pedalų klaviatūros pusėje (nuo c į kairę) – kairė koja turi būti atitraukta. Jeigu grojame dešinėje pedalų klaviatūros pusėje (nuo c į dešinę) – dešinė koja turi būti atitraukta. Toks sekundos intervalas 9 pratime pasitaiko jau antrame takte tarp e ir d pedalų. Vadinas, šioje vietoje, ant e natos, dešinė koja turi būti atitraukta atgal, o paskui sugrįžti prie juodų klavišų kaip įprasta.

9 $\text{♩} = 60$

10 $\text{♩} = 60$

Pratimai manualiais legato (1-5 pirštai)

Šiuose pratimuose atkreipkite dėmesį į šiuos dalykus:

1. Pakartokite 1 pamokos skyrelyje **Klavišo paspaudimas ir atleidimas** 1-5 punktus. Jie čia irgi galioja.
2. Kiekvieno garso pradžia turi sutapti su kito pabaiga, bet neturi ant jos „užlipti“. Iš pradžių išmokite kiekvienos rankos partiją atskirai. Rankas sujunkite tik po to, kai galėsite gražiai sugroti legato kiekvienos rankos partiją atskirai.
3. Grodami abiejomis rankomis ypatingai stebėkite, kad natos būtų paspaustos ir atleistos tiksliai kartu.

14 $\text{♩} = 60$

1 5 3 4 5
5 1 3 2 1

15 $\text{♩} = 60$

1 2 4 5 4
5 4 2 1 2

16-20 pratimuose atsiranda aštuntinių ritmas. Norėdami pratimus išmokyti ritmiškai tiksliai, praktikuodamiesi, garsiai skaičiuokite aštuntinėmis „1 ir 2 ir 3 ir 4 ir“.

16 ♩=60

1 2 3 2 1 2 3 4 5 4

5 4 3 4 5 4 3 2 1 2

17 $\text{♩} = 60$

1 3 2 3 1 2 3 4 5 3
5 3 4 3 5 4 3 2 1 3

23 24 25 26 27 28

18 ♩ = 60

The image shows a musical score for exercise 18, consisting of two systems of piano music. Each system has two staves, a treble clef on top and a bass clef on the bottom. The first system includes fingerings: 1 2 3 2 1 2 3 2 1 5 in the treble staff and 5 4 3 4 5 4 3 4 5 1 in the bass staff. The second system continues the piece with similar notation. The tempo is marked as 18 ♩ = 60.

19 $\text{♩} = 60$

The image shows a musical score for exercise 19, consisting of two systems of two staves each. The first system includes fingering numbers: 3, 2, 3, 1, 3, 2, 3, 3, 1, 3, 2, 3, 3, 3, 4, 3, 5, 3, 3, 4, 3, 3, 3, 3. The second system ends with a fermata on the final note of the right hand.

20 $\text{♩} = 60$

Giesmės manualais legato (1-5 pirštai)

Praktikuodamiesi, garsiai skaičiuokite aštuntinėmis, pavyzdžiui, 4/4 metre 1 ir 2 ir 3 ir 4. Mokykitės mažomis atkarpomis, pavyzdžiui po 4 taktus, atskiromis rankomis. Tik paskui, kai atkarpa bus tiksliai sugrota bent 3 kartus iš eilės be klaidų, pradėkite praktikuotis abejomis rankomis.

Atkreipkite dėmesį, kad giesmėse, kaip ir 1 pamokoje, pasitaiko pakartotų natų. Skambėjimo aiškumui ir artikuliacijai užtikrinti, tokios natos vargonais dažniausiai trumpinamos **lygiai tiek**, kiek trunka **mažiausia ritminė vertė** tokiam kūrinyje. Pavyzdžiui, šv. *Jurgio giesmėje* mažiausia ritminė vertė yra aštuntinė nata, todėl pakartotos natos trumpinamos viena aštuntine, t.y. susidaro aštuntinė pauzė. Tokia pati pauzė susidaro ir frazės arba sakinio pabaigoje (pažymėta atskėpimo ženklų ‘). Jeigu pakartojamos mažiausios vertės natos, jos turi būti trumpinamos **per pusę**, t.y. vietoje vienos ketvirtinės natos lieka aštuntinė nata ir aštuntinė pauzė. Visos kitos natos atliekamos tiksliai ir griežtu **legato**. Pirmoje ir trečioje giesmėje keičiasi metrai.



Šv. Jurgio giesmėje yra pakartojimo ženklas. Pakartojimo pradžia žymima ženklu  , o pabaiga - ženklu  , t.y. atkarpą tarp šių dviejų ženklų reikia pakartoti.

Šv. Jurgio giesmė

Muz. lietuvių liaudies

Garbė Tau, Jėzau

♩=60

Musical score for 'Garbė Tau, Jėzau'. It consists of two systems of piano accompaniment. The first system is in 2/4 time and features a treble and bass clef. The right hand has a melody with notes G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a final G4. The left hand has a bass line with notes G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2, and a final G2. Fingerings are indicated with numbers 1-5. The second system continues the melody and bass line. A comma is placed at the end of the first system.

Musical score for 'Teskamba šventa giesmė Mergelei skaisčiausiai'. It consists of two systems of piano accompaniment. The first system is in 2/4 time and features a treble and bass clef. The right hand has a melody with notes G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a final G4. The left hand has a bass line with notes G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2, and a final G2. Fingerings are indicated with numbers 1-5. The second system continues the melody and bass line. A comma is placed at the end of the first system.

Melodija lenkų (XVII a.)

Teskamba šventa giesmė Mergelei skaisčiausiai

♩=40

Musical score for 'Teskamba šventa giesmė Mergelei skaisčiausiai'. It consists of two systems of piano accompaniment. The first system is in 2/4 time and features a treble and bass clef. The right hand has a melody with notes G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a final G4. The left hand has a bass line with notes G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2, and a final G2. Fingerings are indicated with numbers 1-5. The second system continues the melody and bass line. A comma is placed at the end of the first system.